

BÀI 4

HANG MA TRAN

§4: Hạng ma trận

4.1. Định nghĩa.

- Cho A là một ma trận cỡ $m \times n$ và một số $k \leq \min\{m, n\}$. Ma trận con cấp k của A là ma trận có được từ ma trận A bằng cách bỏ đi $(m-k)$ hàng và $(n-k)$ cột. Định thức của ma trận con cấp k của A gọi là định thức con cấp k của A .

Ví dụ:

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 2 & 4 & 6 & 8 \\ 3 & 5 & 7 & 9 \end{bmatrix}$$

$$A_{123}^{234} = \begin{bmatrix} 2 & 3 & 4 \\ 4 & 6 & 8 \\ 5 & 7 & 9 \end{bmatrix}$$

$$A_{12}^{12} =$$

$$A_{12}^{24} = \begin{bmatrix} 2 & 4 \\ 4 & 8 \end{bmatrix}$$

§4: Hạng ma trận

-Đ/n: *Hạng của ma trận A* là cấp cao nhất của các định thức con khác 0 có trong A .

Kí hiệu: $\text{rank}(A)$ hoặc $r(A)$

Nhận xét. Nếu đã biết $r(A) = k$ thì ta biết A có ít nhất một định thức con cấp k khác không và mọi định thức con cấp lớn hơn k của A đều bằng không và ngược lại

§4: Hạng ma trận

Tính chất:

+) Ma trận không có hạng bằng 0.

$$O = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

$$A_1^2 = [0]$$

$$A_{13}^{24} = \begin{bmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 0 \end{bmatrix}$$

§4: Hạng ma trận

+) Nếu A là ma trận cấp $m \times n$ thì
 $0 \leq r(A) \leq \min(m, n)$.

$$A = \begin{bmatrix} a & b & c & d \\ x & y & z & t \end{bmatrix}$$

§4: Hạng ma trận

- +) Nếu ma trận A vuông cấp n có
 $\det(A) \neq 0$ thì $r(A) = n$ và
 $\det(A) = 0$ thì $r(A) < n$.

Ví dụ:

$$A = \begin{bmatrix} a & b & c \\ x & y & z \\ u & v & w \end{bmatrix}$$

A có duy nhất 1 định thức con cấp 3 và đó là định thức con có cấp lớn nhất

§4: Hạng ma trận

Định nghĩa 1.4.3. Cho A ma trận vuông cấp n trên $\mathbb{R}$. A được gọi là *ma trận không suy biến* nếu $r(A) = n$. Ngược lại, nếu $r(A) < n$ thì A gọi là *ma trận suy biến*.

§4: Hạng ma trận

Mệnh đề 1.4.1. Cho A là một ma trận vuông trên $\mathbb{R}$. Các khẳng định sau là tương đương:

- (1) A khả nghịch
- (2) $\det(A) \neq 0$
- (3) A không suy biến

§4: Hạng ma trận

Định lý 1.4.2. *Hạng của ma trận không thay đổi qua phép chuyển vị.*

Điều này suy ra từ tính chất:

$$\det(A) = \det(A^T).$$

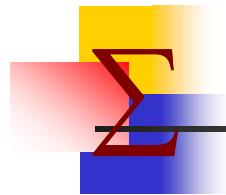
§4: Hạng ma trận

4.2. Tính hạng của ma trận bằng biến đổi sơ cấp

- a. **Ma trận bậc thang** (ma trận hình thang) là ma trận thỏa mãn hai tính chất:
- (i) Các hàng khác không nằm trên các hàng không (hàng có tất cả các phần tử là 0)
  - (ii) Với 2 hàng khác không, phần tử khác 0 đầu tiên của hàng trên đứng trước phần tử khác 0 đầu tiên của hàng dưới.

Ví dụ

$$A = \begin{bmatrix} 0 & 1 & \dots & \dots & \dots & \dots \\ 0 & 0 & 0 & 2 & \dots & \dots \\ 0 & 0 & 0 & 0 & -3 & \dots \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

§4: Hạng ma trận

b. Định lí: *Nếu A là ma trận bậc thang thì hạng của A bằng số hàng khác không của nó.*

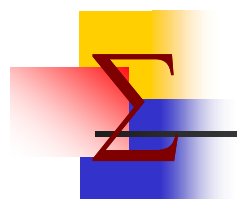
Ví dụ:

$$\text{rank} \begin{bmatrix} 0 & 1 & \dots & \dots & \dots & \dots \\ 0 & 0 & 0 & 2 & \dots & \dots \\ 0 & 0 & 0 & 0 & -3 & \dots \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \end{bmatrix} = 3$$

$$\text{rank} \begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 0 & 1 & 5 & 6 \\ 0 & 0 & -1 & 2 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} = 4$$

§4: Hạng ma trận

Chứng minh định lý:

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1r} & \dots & a_{1n} \\ 0 & a_{22} & \dots & a_{2r} & \dots & a_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ 0 & 0 & \dots & a_{rr} & \dots & a_{rn} \\ 0 & 0 & \dots & 0 & \dots & 0 \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ 0 & 0 & \dots & 0 & \dots & 0 \end{bmatrix}$$

$$A_{12..r}^{12..r} = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1r} \\ 0 & a_{22} & \dots & a_{2r} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ 0 & 0 & \dots & a_{rr} \end{bmatrix}$$

Các MT con cấp $> r$
 chứa ít nhất 1 hàng = 0

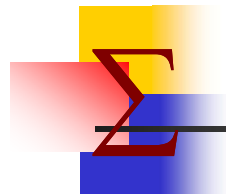
§4: Hạng ma trận

Chú ý:

“Sử dụng các phép biến đổi sơ cấp trên ma trận”

$A \xrightarrow{\quad} B$ (ma trận bậc thang)

Vấn đề: $r(A) \stackrel{?}{=} r(B)$

§4: Hạng ma trận

Chú ý:

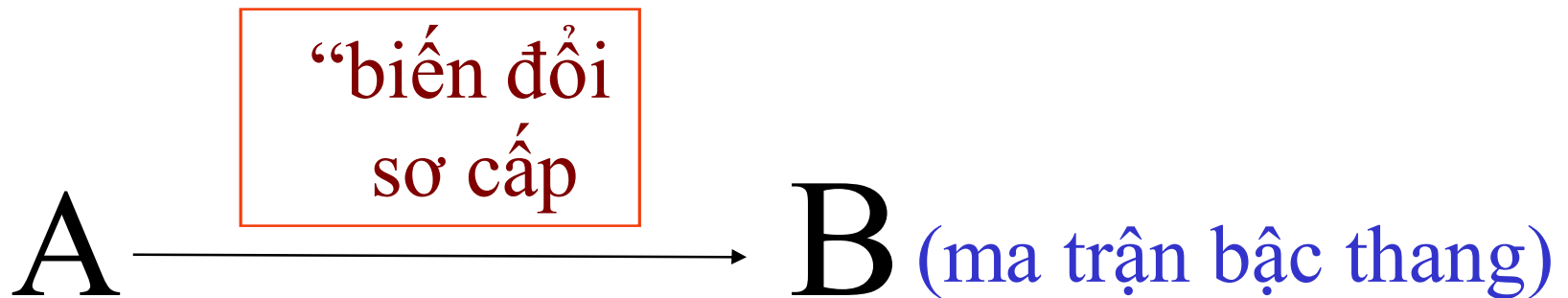
$$A \xrightarrow{\lambda I} B \Rightarrow \text{ch}(B) = \lambda \text{ch}(A)$$

$$A \xrightarrow{I + I} B \Rightarrow \text{ch}(B) = \text{ch}(A)$$

$$A \xrightarrow{I + \lambda I} B \Rightarrow \text{ch}(B) = \text{ch}(A)$$

Định lý: Các phép biến đổi sơ cấp không làm thay đổi hạng của ma trận.

§4: Hạng ma trận

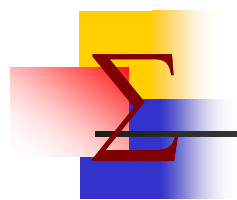
$$r(A) = r(B)$$

§4: Hạng ma trận

Để tìm hạng của một ma trận A tùy ý khác không cấp $m \times n$ trên $\mathbb{R}$, ($m, n \geq 2$), ta dùng các phép biến đổi sơ cấp đưa ma trận A về ma trận hình thang B . Lúc đó hạng của ma trận A bằng số hàng khác không của ma trận B .

§4: Hạng ma trận

Ví dụ: Tìm hạng ma trận:

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 3 & -2 & 0 & 1 & 4 \\ 0 & 3 & 3 & 4 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 5 & 8 & 9 & -1 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \end{bmatrix} \Rightarrow r(A) = 3$$

§4: Hạng ma trận

- Ví dụ: Tìm hạng của ma trận:

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 2 & 0 \\ 2 & 1 & -1 & 3 \\ -4 & 5 & 2 & -1 \\ -1 & 7 & 3 & 2 \end{bmatrix}$$

§4: Hạng ma trận

■ Lời giải.

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 2 & 0 \\ 2 & 1 & -1 & 3 \\ -4 & 5 & 2 & -1 \\ -1 & 7 & 3 & 2 \end{bmatrix} \xrightarrow{\begin{matrix} h_2 + (-2)h_1 \\ h_3 + 4h_1 \\ h_4 + 1h_1 \end{matrix}} \begin{bmatrix} 1 & 1 & 2 & 0 \\ 0 & -1 & -5 & 3 \\ 0 & 9 & 10 & -1 \\ 0 & 8 & 5 & 2 \end{bmatrix}$$

§4: Hạng ma trận

$$\begin{bmatrix} 1 & 1 & 2 & 0 \\ 2 & 1 & -1 & 3 \\ -4 & 5 & 2 & -1 \\ -1 & 7 & 3 & 2 \end{bmatrix} \xrightarrow{\begin{matrix} h_2 + (-2)h_1 \\ h_3 + 4h_1 \\ h_4 + 1h_1 \end{matrix}} \begin{bmatrix} 1 & 1 & 2 & 0 \\ 0 & -1 & -5 & 3 \\ 0 & 9 & 10 & -1 \\ 0 & 8 & 5 & 2 \end{bmatrix}$$

$$\xrightarrow{\begin{matrix} h_3 + 9h_2 \\ h_4 + 8h_2 \end{matrix}} \begin{bmatrix} 1 & 1 & 2 & 0 \\ 0 & -1 & -5 & 3 \\ 0 & 0 & -35 & 26 \\ 0 & 0 & -35 & 26 \end{bmatrix} \xrightarrow{h_4 + (-1)h_3} \begin{bmatrix} 1 & 1 & 2 & 0 \\ 0 & -1 & -5 & 3 \\ 0 & 0 & -35 & 26 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

$\Rightarrow r(A) = 3$

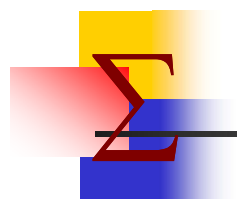
§4: Hạng ma trận

- **Ví dụ:** Biện luận theo m hạng của ma trận sau:

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 5 & 6 \\ 0 & 4 & 7 \\ 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

$$m = 0 \rightarrow r(A) = 2$$

$$m \neq 0 \rightarrow r(A) = 3$$

§4: Hạng ma trận

- **Ví dụ:** Biện luận theo m hạng của ma trận

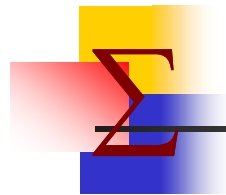
sau:

$$B = \begin{bmatrix} 1 & 9 & 0 & 7 \\ 0 & 2 & 4 & 8 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

$$m = 1 \quad \Rightarrow \quad r(A) = 2$$

$$m = -1 \quad \Rightarrow \quad r(A) = 3$$

$$m \neq \pm 1 \quad \Rightarrow \quad r(A) = 3$$

§4: Hạng ma trận

- **Bài tập:** Biện luận theo m hạng của ma trận sau:

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 2 & -2 \\ 2 & m & 1 \\ -1 & 4 & 5 \end{bmatrix} \xrightarrow{\substack{h_2 \leftrightarrow h_3 \\ c_2 \leftrightarrow c_3}} \begin{bmatrix} 1 & -2 & 2 \\ -1 & 5 & 4 \\ 2 & 1 & m \end{bmatrix}$$

§4: Hạng ma trận

$$\rightarrow \dots \rightarrow \begin{bmatrix} 1 & -2 & 2 \\ 0 & 3 & 6 \\ 0 & 0 & 3m - 42 \end{bmatrix}$$

$$3m - 42 = 0 \Leftrightarrow m = 14 \rightarrow r(A) = 2$$

$$3m - 42 \neq 0 \Leftrightarrow m \neq 14 \rightarrow r(A) = 3$$

§4: Hạng ma trận

- **Bài tập:** Biện luận theo a, b hạng của ma trận sau:

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 0 & -1 \\ 2 & 1 & 3 & 0 \\ 0 & 3 & a & b \\ 3 & 3 & 3 & -1 \end{bmatrix}$$